

2. Metody výzkumu a směry v sociální psychologii

Sociální psychologie
Mgr. Katarína Millová
jaro 2007

Třídění metod v sociální psychologii

- neexistuje jednotné třídění metod v sociální psychologii
- **J.Janoušek:** pozorování, experiment, dotazování, analýza produktů, měření postojů, zjišťování sociálně významných rysů osobnosti, výzkum a diagnostika skupin a kolektivů
- **G.Lindzey:** mezi metody sociální psychologie patří i obsahová analýza a srovnávací analýza kulturního prostředí (cross-cultural method)

Metody sociální psychologie

- žádná metoda není specificky sociálněpsychologická
- psychologické metody, kterými získáváme sociálněpsychologická data a zkoumáme sociální jevy (např. soc. interakce)
- nejdůležitější metody sociální psychologie jsou pozorování, rozhovor, experiment, měření postojů a sociometrie
- někdy se překrývají se sociologickými hledisky

Pozorování

- základní metoda v psychologii
- umožňuje popis jevu, zachycení vývoje a změny jevu (např. pozorování agresivity ve skupině hrajících si dětí)

Typy pozorování:

zjevné (ZO vědí, že jsou pozorovány) X **skryté** (ZO nevědí, že jsou pozorovány, etické problémy)

introspekce (sebepozorování) X **extrospekce** (pozorování jiných)

zúčastněné (pozorovatel je členem skupiny) X
nezúčastněné (pozorovatel není členem skupiny)

Rozhovor / Dotazování

Typy dotazování:

1. osobní interview
 2. telefonický interview
 3. dotazníky (písemná forma)
- důležitá je motivace respondenta (dotazovaného)

Typy otázek:

přímé x nepřímé (u emočně nabitých informací)

otevřené (neohraničená možnost odpovědí) x uzavřené
(omezený počet odpovědí)

Rozhovor / Dotazování

primární (připraveny před rozhovorem) x sekundární (vyvstaly až v průběhu rozhovoru)

Rozhovor:

1. standardizovaný (interview)
 2. polostandardizovaný
 3. nestandardizovaný (psychologická explorace, vyžaduje velké zkušenosti)
- v sociální psychologii se využívá zejména standardizovaného rozhovoru (interview)

Rozhovor / Dotazování

Etapy vedení rozhovoru:

1. přípravná etapa: O čem? S kým? Jak?
2. úvodní etapa (motivační)
3. jádro rozhovoru
4. závěr rozhovoru
5. vyhodnocení rozhovoru

Rozhovor / Dotazování

Dotazník:

- standardizované interview v písemné podobě
- stejná sada otázek je zadávána velkému počtu lidí
- v sociální psychologii slouží zejména k **měření postojů**
- speciálním případem měření postojů je sémantický diferenciál

Sémantický diferenciál

- **Ch. Osgood (1952)**
- maximálně 24 párů adjektiv, které vytvářejí asociace k objektu postoje
- **sémantický (významový) prostor má 3 hlavní aspekty:**
 1. **hodnotící dimenze** (dobrý x zlý)
 2. **dimenze potence/síly** (velký x malý)
 3. **dimenze aktivity** (rychlý x pomalý)

Sémantický diferenciál

Rádi bychom se od vás dozvěděli, co si představíte pod pojmem „typický Němec“ („typický Čech“ atd.). Na stupnici 1 – 7 označte svoji představu:

blízký	1	2	3	4	5	6	7	cizí
chladný	1	2	3	4	5	6	7	srdečný
líný	1	2	3	4	5	6	7	pracovitý
ochotný	1	2	3	4	5	6	7	neochotný

Sociometrie

- **J.L.Moreno (1934)**
- metoda zaměřena na zjišťování sociálně – emocionálních vztahů mezi členy malých skupin
- slouží i ke zjišťování oblíbenosti a neoblíbenosti členů skupiny
- dává obraz sítě vztahů mezi členy skupiny (pozitivní a negativní vztahy)
- široké využití v sociologii a v aplikovaných oblastech sociální psychologie (sociální psychologie výchovy, práce, atd.)

Analýza výtvorů

- v sociální psychologii se používá zřídka
- slouží zejména jako inspirace k formulaci výzkumných hypotéz
- **dokumenty** o událostech, např. hromadném chování lidí v průběhu přírodních katastrof

Psychoanalytický přístup

- **S.Freud** (1920): „*Psychologie mas a analýza já*“
- určité hromadné jevy a způsoby sociálního chování jsou odvoditelné z raných dětských zkušeností
- **T.Adorno** tím vysvětluje genezi **autoritární osobnosti**

Směry ovlivněny psychoanalýzou:

- **etnopsychoanalýza** (zabývá se menšími etniky)
- **psychoanalyticky orientovaná kult. antropologie** (psychoanalytický výklad různých společenských jevů)

Psychoanalytický přístup

- **E.Fromm, K.Horneyová:** neurotické vztahy
- **H.S.Sullivan:** interpersonální pojetí osobnosti

Symbolický interakcionismus

- **G.H.Mead** (1934): „*Mysl, Já a společnost*“

Koncepce Já (Self):

- Já se skládá ze dvou složek:
 1. **I** – kreativní aspekt já
 2. **Me** – společenský, omezující aspekt Já
- skrze „Me“ dochází k sociální kontrole jedince („I“)

Geneze Já:

1. fáze **play** (dítě předjímá role *významných druhých*)
2. fáze **game** (dítě se řídí tzv. *zobecněným druhým*)

Behavioristický přístup

- teorie učení uplatněny v oblasti sociálních jevů
- **N.E.Miller, J.Dollard**: teorie nápodoby jako specifický druh sociálního učení
- **J.B.Rotter**: *Locus of control* (těžiště kontroly vlastního chování)
- zisk může být chápaný jako závislý na vnějších činitelích (externí lokus kontroly, např. náhoda) **nebo** na vlastním jednání (interní lokus kontroly, např. snaha)

Behavioristický přístup

- **A. Bandura:** teorie *observačního učení*
- učení na základě pozorování či modelu
- klíčový význam má zástupné učení
- experiment s dětmi, které se bály psů
- někdy zařazována již do kognitivistického přístupu

Kognitivistický přístup / obrat

- začíná již u **E.C.Tolmana** (paradigma S-R nahrazeno S-O-R)
- prosazení konstruktů *sociální kognice* (**Fiske, Taylor**)
- teorie sociální percepce, teorie atribuce (**F. Heider**)